

NÜSHA

Yıl: XIV
Sayı: 39
2014/II

ISSN 1303-0752

Şarkiyat Araştırmaları Dergisi
Journal of Oriental Studies

- Antakya'nın Dursunlu Köyünde Konuşulan Arap
Diyalekti
- Ziyâuddîn İbnu'l-Esîr'in Alegorik Bir Eseri "Risâletu'l-
Ezhâr"
- Gramer Ekollerinin Doğuşu ve Basra ve Kûfe Ekollerinin
Temel Prensipleri
- Lingual Errors of Chinese Students Studying Arabic as a
Second Language at the Language Center of the
University of Jordan
- Analar Tahtını Yaparmış; Bahtını Değil (Mısır, Minye'de
Kadın Sünneti) -II-
- التناس في شعر ابن الذروي المصري
- من الخصائص البلاغية للتقديم والتأخير في القرآن الكريم
- Hakîm Şifayî, Bir Hicviyesi ve Kâmî'nin Türkçe Şerhi
- Çin Basınında İran: 1870 – 1880
- Hamîd Musaddık'ın Şiirinde Efsane
- Bir Toplumsal Roman Olarak Çeşmhâyeş
- دانشگاه یرموک ونخستین کرسی زبان وادبیات فارسی در
دانشگاه های اردن

Fiyatı: 10 TL (KDV dahil)

Nüsha

Şarkiyat Araştırmaları Dergisi

Journal of Oriental Studies

Yıl: 14, Sayı: 39, 2014/II

Altı Ayda Bir Yayınlanır Hakemli Dergi

Oku A.Ş. Adına

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
(Owner and Managing Editor)

Fatih Altunbaş

Yayın Kurulu (Editorial Board)

Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç

Prof. Dr. Derya Örs

Prof. Dr. Musa Yıldız

Doç. Dr. Muhammet Hekimoğlu

Doç. Dr. Kemal Tuzcu

Yard. Doç. Dr. Osman Düzgün

Sayfa Düzeni

Araş. Gör. Kamil Karasu

Türkçe Redaksiyon

Yard. Doç. Dr. Soner İşimtekin

İngilizce Redaksiyon

Okt. Ahmet Kurnaz

Yönetim yeri

Onurlu Sk. No: 27

II. Kalaba-Keçiören-Ankara

İletişim Bilgileri

(Correspondence Address)

P.K. 147,

06442 Yenışehir-Ankara-Türkiye

Telefon: (312) 3605000

E-Posta:

akademiknusha@gmail.com

Yıllık Abone Bedeli

(Annual Subscription Rates)

Kişiler (for individuals):

Yurt İçi: 20 YTL

Yurt Dışı (abroad): 30 \$

Kurumlar (for institutions):

Yurt İçi: 50 YTL

Yurt Dışı (abroad): 70 \$

Abonelik için

Banka hesap no:

Türkiye İş Bankası Ankara

Cebeci Şubesi 4205 2131185

(Osman Düzgün adına)

Baskı

Bizim Büro Ltd. Şti. Ankara

Tel: 0312-229 99 28

Nüsha (Şarkiyat Araştırmaları Dergisi) TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı (SBVT) ve (SBVT) Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS Index) tarafından taranmaktadır.

ISSN 1303 - 0752

A N K A R A 2 0 1 4

Danışma Kurulu (Advisory Board)

- Prof. Dr. A. Kazım Ürün (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu (Kırıkkale Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Güzelyüz (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Altan Çetin (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Bedrettin Aytaç (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Celal Soydan (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Faruk İslim (İdlib Üniversitesi)
Prof. Dr. Faruk Toprak (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Halil Toker (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Hasan Çiftçi (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Hüseyin Yazıcı (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Kenan Demirayak (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Kanar (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Mürsel Öztürk (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Nevzat H. Yanık (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Nimet Yıldırım (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Rahmi Er (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Ramazan Tosun (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Süleyman Tülücü (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Veyis Değirmençay (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Yusuf Öz (Kırıkkale Üniversitesi)
Doç. Dr. Kemal Tuzcu (Ankara Üniversitesi)
Yard. Doç. Dr. Abdussamed Yeşildağ (Kırıkkale Üniversitesi)
Yard. Doç. Dr. Celal Turgut Koç (Gazi Üniversitesi)
Yard. Doç. Dr. Derya Adalar (Ankara Üniversitesi)
Yard. Doç. Dr. Erkan Göksu (GOP Üniversitesi)
Yard. Doç. Dr. Fahrettin Coşguner (Kırıkkale Üniversitesi)
Yard. Doç. Dr. İbrahim Ethem Polat (Gazi Üniversitesi)
Yard. Doç. Dr. İbrahim Şaban (İstanbul Üniversitesi)
Yard. Doç. Dr. M. Mücahit Asutay (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Yard. Doç. Dr. Ömer İshakoğlu (İstanbul Üniversitesi)
Yard. Doç. Dr. Senem Soyer (Kırıkkale Üniversitesi)

YAYIN İLKELERİ

1- Nüsha, şarkiyat alanında uluslararası çapta yayın yapan ve altı ayda bir olmak üzere yılda iki sayı yayımlanan hakemli bir dergidir.

2- Dergiye, şarkiyat alanında yazılmış makale, yazma eser tahkik ve tanıtımı, bilimsel eleştiri ve kitap tanıtımı ile çeviri makale gönderilebilir. Makaleler e-posta yoluyla gönderilmedikleri takdirde makalelerin ekinde makalenin kaydedildiği bir cd bulunmalıdır. Yazarlar, e-posta adreslerini bildirmelidirler.

3- Yayımlanmak üzere gönderilen çalışmalar, yayın kurulunun incelemesinden sonra yayımlanmaya değer bulundukları takdirde bilimsel açıdan incelenmek üzere ilgili alandaki bilimsel çalışmalarıyla tanınan iki ha-keme gönderilir. Hakeme gönderilen çalışmaların yazarları gizli tutulur. Ayrıca hakem raporları gizlidir. Raporlardan birinin olumsuz olması du-rumunda yayın kurulu çalışma yayın programından çıkarır ya da yeni bir hakeme daha gönderir ve bu hakemin raporunun sonucunu dikkate alır. Raporlar dergi tarafından beş yıl süreyle saklanır.

6- Yayımlanan çalışmaların sorumluluğu yazarlarına aittir.

7- Derginin yayın dili Türkçedir. Ancak editörler kurulunun kararıyla, yayımlanan çalışmaların toplamının üçte birini geçmeyecek ölçüde İngilizce, Arapça ve Farsça makaleler de yayımlanabilir. Ayrıca 20 sayfayı geçmeyen Arapça ya da Farsça yazma eser metinleri yayımlanabilir.

8- Kitap tanıtımı dışındaki çalışmalara her biri en az 50, en fazla 100 kelimeden oluşan Türkçe ve İngilizce özet (abstract) ve anahtar kelimeler (keywords) ile makalenin İngilizce başlığı eklenmelidir.

9- Çalışmalar, PC bilgisayarda 16x24 cm boyutunda “word belgesi” olarak, 12 punto Times New Roman ile ve 1,5 satır aralıklı yazılmalı ve 20 sayfayı aşmamalıdır.

10- Çalışmalarda çizim, şekil ya da harita yer alacaksa bunlar, dergi boyutuna uygun biçimde metinden ayrı olarak aydıngere ya da yüksek gramajlı beyaz kâğıda belirgin çizgilerle çizilmeli, ayrıca numarası ve metin içindeki yeri belirtilmelidir. Yukarıda belirtilen boyutlarda hazırlanmayan tablo ve çizim barındıran makaleler işleme konulmayacaktır.

11- Çalışmalarda kullanılan notlar son not şeklinde düzenlenmeli, bu son notlarda kitap adları italik, makale adları düz karakterle tırnak içinde yazılmalıdır. Son notta kullanılan metin kitap ise şu sıra takip edilmelidir: Yazarın adı soyadı, *kitap adı*, basım yeri ve yılı, cilt, sayfa. Son notta kullanılan metin makale ise sıralama şu şekilde olmalıdır: Yazar adı ve soyadı, “makale adı”, *sürelî yayın ya da makalenin yer aldığı kitap* vs., cilt veya yıl, sayı (basım tarihi), sayfa.

12- Makalenin sonunda yararlanılan kaynakları gösteren bir kaynakça yer almalıdır.

İÇİNDEKİLER

Mahmut Ağbaht/Werner Arnold

Antakya'nın Dursunlu Köyünde Konuşulan Arap Diyalekti.....7

Abdulahdi Timurtaş

Ziyâuddîn İbnu'l-Esîr'in Alegorik Bir Eseri “Risâletu'l-Ezhâr”..27

Sevim Özdemir

Gramer Ekollerinin Doğuşu ve Basra ve Kûfe Ekollerinin

Temel Prensipleri 47

Hadia Adel Khaznakatbi

Ürdün Üniversitesi Dil Merkezi'nde İkinci Dil Olarak Arapça

Öğrenen Çinli Öğrencilerin Dil Hataları.....61

Kathryn M. Yount/Senem Soyer

Analar Tahtını Yaparmış; Bahtını Değil..

(Mısır, Minye'de Kadın Sünneti) -II- 71

Ali Mohammad Ali Ghareb

التناس في شعر ابن الذروي المصري..... 93

Ahmed İsmail Hassan Ali

من الخصائص البلاغية للتقديم والتأخير في القرآن الكريم..... 127

Yusuf Öz

Hakîm Şifayî, Bir Hicviyesi ve Kâmî'nin Türkçe Şerhi.....149

Giray Fidan/Ayşe Gül Fidan

Çin Basınında İran: 1870 – 1880..... 169

Abdullah Hasanzade Mîrâlî/Seydhacer Hüseyinî Kelbâdî

/Serpil Yıldırım

Hamîd Musaddık'ın Şiirinde Efsane.....183

Çiğdem Bayar Akbaş

Bir Toplumsal Roman Olarak Çeşmhâyeş.....197

Bessâm Ali Rabâbe

... 221 دانشگاه پرموک ونخستين كرسى زبان وادبيات فارسى در دانشگاه هاى اردن

CONTENTS

Mahmut Ağbaht/Werner Arnold

The Arabic Dialect Spoken in the Village of Dursunlu in Antioch ..7

Abdulahdi Timurtaş

An Allegorical Work Of Ziyaeddin Ibnu'l-Esîr: Risalet'ul-Azhar/
Flowers' Message.....27

Sevim Özdemir

The Emergence Of Schools Of Grammar And Major Principles Of
Basra And Kûfe Schools 47

Hadia Adel Khaznakatbi

Lingual Errors of Chinese Students Studying Arabic as a Second
Language at the Language Center of the University of Jordan.....61

Kathryn M. Yount/Senem Soyer

Like Mother, Like Daughter? Female Genital Cutting
in Minia, Egypt -II- 71

Ali Mohammad Ali Ghareb

The Intertextuality in Ibn Zarave's Poetry.....93

Ahmed İsmail Hassan Ali

The Features Of Introductions and Adjournments' within The
Rhetoric Of The Qur'an 127

Yusuf Öz

Hakîm Shifayi, One Of His Satire And Turkish
Commantary Of Kâmî 149

Giray Fidan/Ayşe Gül Fidan

Iran in Chinese Press: 1870 – 1880.....169

Abdullah Hasanzade Mîrâlî/Seydhacer Hüseyinî Kelbâdî

/Serpil Yıldırım

Legend in Hammid Musaddik's Poetry 183

Çiğdem Bayar Akbaş

Çeşmhâyeş as a Social Novel.....197

Bessâm Ali Rabâbe

Yarmouk University and the First Department of Persian
Language and Literature across the Jordanian University.....221

Yermuk Üniversitesi ve Ürdün Üniversitelerindeki İlk Fars

Dili ve Edebiyatı Bölümü

Özet

Bu makale Ürdün üniversitelerindeki ilk fars dili ve edebiyatı bölümü'nün durumunu araştırmaya ve incelemeye ayrılmıştır. Miladi 2000 yılında Yermuk Üniversitesi bu bölümü edebiyat fakültesinde açmış ve Ürdün'de fars dili ve edebiyatının öğretiminde önemli bir adım atmıştır. Şimdide fars dili bu üniversitede bağımsız bir bölüm olarak lisans düzeyinde eğitim vermektedir ve şimdiye kadar ürdünlü pek çok üniversite öğrencisi bu bölümden mezun olmuştur. Genel olarak bu makalenin başlangıcı Ürdün'de fars dilinin geçmişi, Yermuk Üniversitesinin tarihçesi, fakülteleri, Hüseyin Kütüphanesi ve üniversitenin eğitim sisteminin beyanına ayrılmıştır. Bu üniversitedeki fars dili ve edebiyatı bölümünün açılışının önemi ve ders programlarının tahlilini birkaç ders çizelgesi şeklinde araştırmaya açmıştır.

Anahtar Kelimeler:Ürdün, Yermuk Üniversitesi, Fars Dili ve Edebiyatı, Ders Programı.

Yarmouk University and the First Department of Persian Language and Literature across the Jordanian University

Abstract

This article is concerned with examining the establishment of the first Dept of Persian Language and Literature across the Jordanian Universities. In 2000, Yarmouk University made a quantum leap in the context of teaching the Persian language and literature through inaugurating the Dept. of Persian Language and Literature at the College of Arts. As a result, the Persian language and literature are being taught as an autonomous subject of study at the B.A. level, and so far, a large number of Jordanian students have graduated from this

---

* Doç. Dr., Melik Suud Üniversitesi, Diller ve Tercüme Fakültesi, Modern Diller ve Tercüme Bölümü, (e-posta: brababab@ksu.edu.sa).

Dept. Generally, this study addresses the precedence of the Persian language in Jordan and gives an overview on Yarmouk University, i.e., its colleges, library, educational system as well as the significance of establishing the Persian language and literature as a subject of study at this particular university. Finally, the study offers an in-depth analysis of the study plan of this Dept.; an analysis augmented with several tables

Key words: Jordan, Yarmouk University, the Persian language and literature, study plan.

چکیده

این مقاله به بحث و بررسی وضعیت نخستین کرسی زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه های اردن اختصاص یافته. در سال 2000م دانشگاه یرموک این گروه را در دانشکده ادبیات افتتاح کرده و گام موثری در زمینه تدریس زبان و ادبیات فارسی در اردن برداشته است. هم اکنون زبان فارسی در این دانشگاه به عنوان رشته مستقل در مقطع کارشناسی تدریس می شود و تا به حال تعداد زیادی از دانشجویان اردنی از این گروه فارغ التحصیل شده اند. روی هم رفته این مقاله در ابتدا به بیان پیشینه زبان فارسی در اردن، تاریخچه دانشگاه یرموک، دانشکده های آن، کتابخانه حسین و سیستم آموزشی آن پرداخته، اهمیت بازگشایی گروه زبان و ادبیات فارسی در این دانشگاه و تجزیه و تحلیل برنامه های درسی را به صورت چند جدول مورد بررسی قرار داده است.

واژه های کلیدی: اردن، دانشگاه یرموک، زبان و ادبیات فارسی، برنامه درسی.

درآمد

زبان فارسی دارای امتیازات خاص، ویژگی های شگفت انگیز و زیبایی های موسیقی منحصر به فرد بوده که هر دانش آموخته و پژوهنده ای را مجذوب و مفتون خویش می سازد، به طوری که شیفته و دلباخته این زبان می گردد؛ زیرا «قند پارسی» که سرشار از محبت و عشق است به زودی در دل ها می نشیند و شایسته است که «زبان عشق و گفتگو» نامیده شود.

زبان شیرین فارسی پیشینه کهن و سابقه طولانی در ریشه تمدن و فرهنگ جهان دارد. این زبان دلنشین از پستوانه هزار و چهار صد ساله‌ای از میراث عظیم و پرشکوه معارف گوناگون اعم از متون ادبی، علمی، فلسفی، عرفانی، تاریخی... و اسلامی برخوردار است. زبان فارسی همواره چون جویباری سرازیر است که میراث و مفاخر بسیار ارزشمندی را در اختیار ما قرار می‌دهد.

بدون تردید با بازگشایی نخستین گروه زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌های اردن، نقطه عطف و مرحله تازه‌ای برای آموزش زبان و ادبیات فارسی در اردن آغاز شده است؛ مرحله‌ای که به تدریج برای روشنگری اذهان دانشجویان و مردم اردن نسبت به زبان و ادبیات فارسی نقش سازنده و انکارناپذیری را ایفا کرده است. گروه زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه یرموک موج گسترده‌ای از جذابیت‌ها و زیبایی‌های زبان فارسی را در دانشگاه یرموک و جامعه اردن برانگیخته است؛ به حدی که بعضی دانشجویان رشته‌های دیگر را رها کرده و به این گروه روی آورده و شیفته و علاقمند زبان فارسی شده‌اند.

دانشگاه یرموک

قبل از بیان وضعیت زبان فارسی در اردن و نخستین کرسی زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌های اردن، بهتر است به دانشگاه یرموک، دانشکده‌های آن، کتابخانه حسین و سیستم آموزشی آن نگاهی گذرا داشته باشیم، آنگاه پیشینه زبان فارسی در اردن، اهمیت بازگشایی گروه زبان و ادبیات فارسی در این دانشگاه و برنامه‌های درسی آن را باز نموده، به تجزیه و تحلیل آن پردازیم.

در نیمه چهارم قرن بیستم، کشور اردن در عرصه‌های مختلف به ویژه در عرصه فرهنگی به پیشرفت‌های قابل ملاحظه دست یافته. در سال 1976 م زمانی که در اردن به جز یک دانشگاه وجود نداشت، دانشگاه یرموک تأسیس گردیده است. این دانشگاه اولین سال تحصیلی خود را در تاریخ 1976/10/9 م با تعداد بالغ بر (640) دانشجوی دختر و پسر آغاز کرد. نامگذاری یرموک برای این دانشگاه به خاطر مفهوم اسلامی آن است و جاودانگی جنگ یرموک است که در سرزمین اردن هنگام فتوحات اسلام در قرن دوم هجری رخ داده بود⁽¹⁾.

دانشگاه یرموک و نخستین کرسی زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه های اردن

شایان یادآوری است که امروزه در حدود چهل هزار دانشجوی اعم از دانشجویان اردنی و غیر اردنی و از کشورهای مختلف در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا در دانشگاه یرموک مشغول تحصیل در هستند. دانشکده ادبیات دانشکده مادر بوده؛ اما این دانشگاه در حال حاضر دربرگیرنده پانزده دانشکده به قرار زیر است:⁽²⁾

- دانشکده ادبیات که شامل گروه های: ادبیات عربی، ادبیات انگلیسی، علوم سیاسی، جامعه شناسی، تاریخ، زبان های معاصر، زبان های سامی و شرقی (زبان فارسی، ترکی و عبری) جغرافیا، و گروه ترجمه است.

- دانشکده علوم.

- دانشکده اقتصاد و علوم مدیریت.

- دانشکده تکنولوژی مهندسی.

- دانشکده الهیات و مطالعات اسلامی.

- دانشکده تربیت.

- دانشکده تربیت بدنی.

- دانشکده حقوق.

- دانشکده هنرهای زیبا.

- دانشکده اطلاعات و فن آوری کامپیوتر.

- دانشکده باستان شناسی.

- دانشکده اطلاع رسانی.

- دانشکده سیاحت.

- دانشکده دارو سازی.

- دانشکده پزشکی.

همچنین شایان ذکر است که چند مرکز در دانشگاه یرموک وجود دارد که مهمترین آن ها عبارتند از: مرکز تحقیقات اردن، مرکز زبان ها، مرکز کامپیوتر و اطلاعات، مرکز مشاوره و خدمات جامعه و مرکز کیفیت و پیشرفت اکادمی.⁽³⁾

کتابخانه حسین

دانشگاه یرموک از کتابخانه غنی به نام کتابخانه حسین برخوردار است که در بردارنده صدها هزار جلد کتاب به زبان های گوناگون است. این کتابخانه که در

سال 2000م افتتاح گردید، از بزرگترین کتابخانه‌های خاورمیانه به شمار می‌آید و دارای شش طبقه است. مساحت آن حدود هفده هزار و شش صد متر مربع است و گنجایش دوهزار و پانصد مطالعه کننده و یک میلیون جلد کتاب را داراست. ناکفته نماند که در طراحی این ساختمان، هنر معماری اسلامی و نیز سازگار بودن آن با جدیدترین تکنولوژی پیشرفته اطلاعات، مد نظر قرار گرفته است.⁽⁴⁾

سیستم آموزشی

سیستم تحصیلی دانشگاه یرموک بر اساس سیستم واحدهای درسی واز دو نیم سال اصلی و یک ترم تابستانی اختیاری تشکیل گردیده است. تعداد دانشجویان دختر و پسر در سال تحصیلی 2014-2015 به حدود (40000) و تعداد هیأت علمی به (940) نفر رسیده است.

امروزه دانشگاه یرموک دارای 72 برنامه کارشناسی⁽⁵⁾، 62 برنامه کارشناسی ارشد⁽⁶⁾ و نوزده برنامه برای مقطع دکترا است که پنج شاخه مربوط به دانشکده ادبیات، ده شاخه دیگر مربوط به دانشکده امور تربیتی و چهار شاخه آن درباره الهیات و مطالعات اسلامی است.⁽⁷⁾

درخور ذکر است که دانشگاه یرموک تاکنون، اقدام به عقد پیش از هشتاد قرارداد آموزشی با دانشگاه‌ها، موسسات و مراکز علمی کشورهای خارجی نموده که از آن جمله می‌توان به قرارداد تبادل استاد و دانشجو میان دانشگاه یرموک و دانشگاه اصفهان اشاره کرد.

پیشینه زبان فارسی در اردن

زبان دلتشین فارسی به سراسر دنیا سرایت کرده و اردنیان از این زبان بی بهره نمانده‌اند، اگر چه آشنایی آنان با این زبان به اوایل قرن بیستم میلادی برمی گردد، اما به طور یقین اردنیان پیش از این قرن نیز با زبان فارسی آشنایی داشته‌اند؛ زیرا اردن قبل از میلاد جزو سرزمین‌های تحت نفوذ امپراتوری فارسی بود. از قراین و شواهدی که امروز بر آشنایی اردنیان با زبان فارسی از آن دوره صحت می‌گذارد واژه های فارسی است که در لهجه عامیانه اهل اردن باقی مانده است و در حال حاضر به طور روزانه به کار می رود، همچون: روزنامه، سرداب، زنار، کفگیر، رسن، سطل،

دانشگاه یرموک ونخستین کرسی زبان وادبیات فارسی در دانشگاه های اردن

طشت، لگن، ابریق، ساج، خرج، مهرگان، دیوان، طباشیر..... پس واژه‌های فارسی بازمانده در لهجه عامیانه اهل اردن از روزگاران گذشته نشان دهنده آشنایی اردنیان با زبان فارسی از دیرباز بوده است.⁽⁸⁾

در اینجا بی فایده نیست اشاره شود که شاعر بزرگ اردن، مصطفی وهبی التل، نخستین اردنی بود که در اوایل قرن بیستم میلادی به زبان فارسی روی آورد و به خاطر خیام بود که «قند پارسی» را آموخت؛ به طوری که توانست (169) رباعی از رباعیات خیام را به زبان عربی برگرداند. ترجمه عرار در محافل عربی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا این برگردان نخستین ترجمه عربی بوده که مستقیماً از روی زبان فارسی انجام شده و هشتمین ترجمه عربی از لحاظ ترتیب تاریخی است.⁽⁹⁾

گروه زبان و ادبیات فارسی

پیشینه تدریس زبان فارس در دانشگاه‌هایی اردن به اواخر قرن بیستم برمی گردد. دانشگاه یرموک در سال 1991م این زبان شیرین را به صورت شش واحد درسی برای دانشجویان اردنی ارائه کرد، سپس همین دانشگاه در سال 2000م گام موثری در تدریس زبان وادبیات فارسی برداشت ونخستین کرسی زبان و ادبیات فارسی را در میان دانشگاه‌های اردن به خود اختصاص داده است. هم‌اکنون دانشجویان اردنی در این گروه مشغول به تحصیل زبان وادبیات فارسی هستند ودانش‌آموختگان این بخش بس از گذراندن 132 واحد درسی، با مدرک کارشناسی زبان وادبیات فارسی فارغ التحصیل می شوند.

دانشگاه یرموک اردن از پیشگامان تدریس زبان وادبیات فارسی در اردن ومنطقه به شمار می آید؛ بازگشایی گروه فارسی در دانشگاه‌های اردن ضروری و فراگیری این زبان برای دانشجویان اردنی بسیار مهم تلقی می شود. دکتر عارف الزغول عضو هیئت علمی این گروه و رئیس پیشین گروه زبان‌های سامی و شرقی درباره کرسی زبان وادبیات فارسی وسابقه تدریس این زبان در دانشگاه یرموک چنین می گوید: «تدریس زبان فارسی در اردن برای نخستین بار در سال 1991م در دانشگاه یرموک شروع شد. در آن هنگام تدریس این زبان به صورت شش واحد درسی برگزار می شد و برای دانشجویان سایر دانشکده‌ها صورت می گرفت، اما از سال 1995م به بعد تدریس زبان فارسی به دانشجویان رشته‌های تاریخ وادبیات عربی اختصاص یافت، به طوری

که دانشجویان رشته‌های فوق می‌توانستند شش واحد فارسی را در مقطع دوره کارشناسی بخوانند و هر نیمسال تحصیلی حدود پنج کلاس زبان فارسی دایر می‌شد.⁽¹⁰⁾

دانشگاه یرموک در سال 2000م گام موثری در زمینه تدریس زبان و ادبیات فارسی برداشت و هم‌اکنون زبان فارسی به عنوان رشته مستقل در این دانشگاه تدریس می‌شود. شایان ذکر است که تعدادی از دانشجویان رشته‌های دانشکده ادبیات نیز زبان فارسی را به عنوان گرایش انتخاب می‌نمایند. آنان در حدود بیست و یک واحد زبان فارسی را در گروه زبان‌های سامی و شرقی می‌خوانند و این زبان را بر زبان‌های دیگر ترجیح می‌دهند.

بدون شک آموزش زبان فارسی در جهان عرب ضروری و حیاتی است و بدون افراط و تفریط می‌توان گفت فراگیری این زبان برای دانش‌آموختگان و پژوهندگان عرب زبان بسیار مهم و اجتناب‌ناپذیر است، بازگشایی گروه فارسی در دانشگاه یرموک که از پیشگامان تدریس زبان و ادبیات فارسی در اردن و منطقه به شمار می‌آید، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، در آیین‌نامه تأسیس این گروه بر جایگاه و اهمیت این زبان تأکید شده و چنین آمده است:

دانشکده ادبیات برای تحقق اهداف و آرمان‌های خود، مبنی بر کسب علم و دانش، همگام شدن با مسائل روز و نیز بر اساس تأکیدی که در گسترش برنامه‌هایش جهت خدمت به جامعه و دانشجویان دارد، تصمیم به راه‌اندازی گروه زبان‌های سامی (زبان عبری و زبان‌های شرقی (زبان فارسی در گرایش اصلی و فرع و زبان ترکی فقط در گرایش فرعی) نمود؛ چرا که:

الف - به دلیل پیشرفت سریع علم و دانش در سطح جهانی، فراگیری تعدادی از زبان‌هایی سامی و شرقی ضروری می‌نماید.

ب- فراگیری زبان‌های سایر ملت‌ها، امروز مورد نیاز تمدن، سیاست و اقتصاد است، بنابراین منطقی نیست که جامعه ما از تحصیل اینگونه زبان‌ها دور بماند.

ج - چنین گروه آموزشی، جامعه را از شایستگی‌ها و توانایی‌ها برخوردار می‌سازد و فارغ التحصیلان را پرورش می‌کند و موجب رشد و تکاپوی مراکز تحقیقات می‌گردد، در پی آن دانشجویان مستعد امکان پژوهش درباره زبان‌ها، فرهنگ‌ها و استراتژی‌های آن ملت‌ها را می‌یابند.

د- بازگشایی چنین گروهی، به دانشکده ادبیات از لحاظ اعطای مدارک علمی تخصصی با ارزش، در حال آینده امتیاز ویژه‌ای می بخشد. از این رو در آینده‌ای نزدیک چه بسا منجر به بازگشایی گرایش های دیگری در رشته زبان های سامی و شرقی گردد.⁽¹¹⁾

امروزه دانشجویان اردنی در یادگیری زبان فارسی کمر همت بر بستند. با تلاش های خستگی ناپذیر سعی می کنند زبان و ادبیات فارسی را به نحو احسن یاد بگیرند؛ زیرا ادبیات فارسی که ادبیات بسیار غنی و یکی از شاهکارهای ادبیات جهانی است، از زیبایی های بی نظیر، موسیقی های سحرانگیز و جذابیت های ویژه ای برخوردار است. روی همه رفته، دانشجویان اردنی با گذراندن 132 واحد درسی موفق به گرفتن مدرک کارشناسی زبان و ادبیات فارسی می شوند. تخصص در زبان فارسی منفرد یا رئیس یا فرعی است، اما طبقه بندی واحدها به قرار زیر است:

1- واحدهای دانشگاه 27 واحد.

2- واحدهای دانشکده 18 واحد.

3- در تخصص منفرد دانشجو باید 87 واحد از واحدهای فارسی را بگذراند که به شرح

زیر است:

الف- 66 واحد اجباری.

ب- 21 واحد اختیاری.

4- در تخصص رئیس دانشجو باید 66 واحد از واحدهای فارسی را بگذراند که

به شرح

زیر است:

الف- 60 واحد اجباری.

ب- 6 واحد اختیاری.

5- در گرایش فرعی زبان و ادبیات فارسی 21 واحد درسی وجود دارد.⁽¹²⁾

برنامه درسی

اینک برای توضیح بیشتر درباره نحوه تحصیل زبان شیرین فارسی در نخستین گروه زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌های اردن، نگاهی تحلیلی به برنامه دانشگاهی این گروه می‌اندازیم:

الف: واحدهای اجباری

همان طور که توضیح شد زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه یرموک به صورت گرایش منفرد، رئیس و فرعی تدریس می‌شود. دانشجویان اردنی در گرایش منفرد باید 66 واحد اجباری را بگذرانند. این واحدهای درسی به شرح زیر است:⁽¹³⁾

شماره درس	عنوان درس	تعداد واحد
ل.ف 101ا	درآمد به زبان فارسی	3
ل.ف 102ا	متون و تمرین‌های فارسی (1)	3
ل.ف 103ا	متون و تمرین‌های فارسی (2)	3
ل.ف 211	دستور زبان فارسی	3
ل.ف 221	ادبیات فارسی (1)	3
ل.ف 241	گفتگو و مکالمه فارسی (1)	3
ل.ف 243	نگارش فارسی	3
ل.ف 245	زبان شناسی فارسی	3
ل.ف 251	ترجمه از فارسی به عربی	3
ل.ف 311	فقه اللغه فارسی	3
ل.ف 321	ادبیات فارسی (2)	3
ل.ف 322	انواع شعر فارسی	3
ل.ف 331	ادبیات تطبیقی میان عربی و فارسی	3
ل.ف 332	عروض و قافیه فارسی	3
ل.ف 341	گفتگو و مکالمه فارسی (2)	3
ل.ف 351	ترجمه از عربی به فارسی	3
ل.ف 382	بلاغت فارسی	3
ل.ف 411	نحو کاربردی در زبان فارسی	3

دانشگاه یرموک و نخستین کرسی زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه های اردن

ل.ف. 422	شعر معاصر فارسی	3
ل.ف. 426	ادبیات داستانی و رمانی	3
ل.ف. 452	مسایل نقد ادبی فارسی	3
ع 241	نحو عربی (1)	3

در حالی که دانشجویان اردنی در گرایش رئیس باید 60 واحد اجباری را بگذرانند. این واحدهای درسی به شرح زیر است: (14)

شماره درس	عنوان درس	تعداد واحد
ل.ف. 101 ^ا	درآمد به زبان فارسی	3
ل.ف. 102 ^ا	متون و تمرین های فارسی (1)	3
ل.ف. 103 ^ا	متون و تمرین های فارسی (2)	3
ل.ف. 211	دستور زبان فارسی	3
ل.ف. 221	ادبیات فارسی (1)	3
ل.ف. 241	گفتگو و مکالمه فارسی (1)	3
ل.ف. 243	نگارش فارسی	3
ل.ف. 245	زبان شناسی فارسی	3
ل.ف. 251	ترجمه از فارسی به عربی	3
ل.ف. 321	ادبیات فارسی (2)	3
ل.ف. 322	انواع شعر فارسی	3
ل.ف. 331	ادبیات تطبیقی میان عربی و فارسی	3
ل.ف. 332	عروض و قافیه فارسی	3
ل.ف. 351	ترجمه از عربی به فارسی	3
ل.ف. 382	بلاغت فارسی	3
ل.ف. 411	نحو کاربردی در زبان فارسی	3
ل.ف. 422	شعر معاصر فارسی	3
ل.ف. 426	ادبیات داستانی و رمانی	3
ل.ف. 452	مسایل نقد ادبی فارسی	3
ع 203	کتابخانه عربی	3

ب : واحدهای اختیاری

دانشجویان اردنی که در گروه زبان و ادبیات فارسی به تحصیل ادبیات فارسی در گرایش منفرد مشغولند، از میان واحدهای زیر می توانند 21 واحد را انتخاب نمایند.⁽¹⁵⁾

شماره درس	عنوان درس	تعداد واحد
ل. ف 323	ادبیات فارسی (2)	3
ل. ف 324	رباعیات خیام	3
ل. ف 325	ادبیات نمایشی فارسی	3
ل. ف 412	مطالعاتی در فرهنگ نامه‌های فارسی	3
ل. ف 423	یک ادیب فارسی	3
ل. ف 424	ادبیات عرفانی فارسی	3
ل. ف 428	ادبیات حماسی فارسی	3
ل. ف 454	ترجمه همزمان	3
ل. ف 493	موضوعات ویژه ای	3
ع 232	عروض وقافیه عربی	3
ع 311	شعر عباسی (1)	3
ت خ 154	تمدن ایران	3
ت خ 314	مستندهای و متون تاریخی به زبان های اسلامی شرق	3

اما دانشجویانی که در گروه زبان و ادبیات فارسی به تحصیل ادبیات فارسی در گرایش رئیس مشغولند، از میان واحدهای زیر می توانند 6 واحد را انتخاب نمایند.⁽¹⁶⁾

شماره درس	عنوان درس	تعداد واحد
ل. ف 311	فقه اللغة فارسی	3
ل. ف 324	رباعیات خیام	3

دانشگاه یرموک ونخستین کرسی زبان وادبیات فارسی در دانشگاه های اردن

3	ادبیات نمایشی فارسی	ل. ف 325
3	ادبیات فارسی (3)	ل. ف 333
3	مطالعاتی در فرهنگ نامه های فارسی	ل. ف 412
3	یک ادیب فارسی	ل. ف 423
3	ادبیات عرفانی فارسی	ل. ف 424
3	ادبیات حماسی فارسی	ل. ف 428
3	ترجمه همزمان	ل. ف 454
3	موضوعات ویژه ای	ل. ف 493
3	مستندهای و متون تاریخی به زبان های اسلامی شرقی	ت خ 314

ج: واحدهای گرایش فرعی

در سیستم تحصیلی دانشگاه یرموک گرایش فرعی وجود دارد. دانشجویان دانشکده ادبیات می توانند زبان وادبیات فارسی را به عنوان گرایش فرعی انتخاب نمایند و 21 واحد درسی زیر را بخوانند:⁽¹⁷⁾

شماره درس	عنوان درس	تعداد واحد
ل. ف 101 ^ا	در آمد به زبان فارسی	3
ل ف 102 ^ا	متون و تمرین های فارسی (1)	3
ل ف 103 ^ا	متون و تمرین های فارسی (2)	3
ل ف 211	دستور زبان فارسی	3
ل ف 241	گفتگو و مکالمه فارسی (1)	3
ل ف 251	ترجمه از فارسی به عربی	3
ل ف 351	ترجمه از عربی به فارسی	3

از برنامه درسی مقطع کارشناسی زبان وادبیات فارسی دانشگاه یرموک که در بالا به صورت پنج جدول ارائه شده، برمی آید که این برنامه در گرایش منفرد، گرایش رئیس و گرایش فرع حایز اهمیت است و دارای همه واحدهای درسی لازم و ضروری برای دانشجویان رشته زبان وادبیات فارسی است. شایان ذکر است که تدریس زبان فارسی در این گروه بخوبی صورت می گیرد و استادان تنها به زبان فارسی درس می دهند؛ زیرا که همه اعضای هیئت علمی این گروه از دانشگاه

های ایرانی فارغ التحصیل شدند و سال ها را در ایران و میان فارسی زبانان گذراندند.

در پایان این مقاله، می توان نتیجه گرفت که دانشجویان اردنی که در این گروه به تحصیل زبان و ادبیات فارسی مشغولند، تشنهٔ زبان فارسی هستند و روز به روز از لذت های این زبان بهره می برند و علاقمند می شوند به حدی که توانسته اند در کمترین مدت به این زبان صحبت کنند و با فارسی زبانان رابطه ای برقرار کنند. نگارنده که به عنوان عضو هیئت علمی این گروه و سال ها در این دانشگاه گذارنده و با دانشجویان این گروه سروکار دارم و از مشکلات و گرفتاری های آنها اطلاع دارم، می توانم بگویم که زبان و ادبیات فارسی برای دانشجویان اردنی شربتی گوارا شده است و آنها امیدوار هستند که هر چه زودتر برنامه کارشناسی ارشد در این رشته راه اندازی شود تا بتواند تحصیلات تکمیلی خود را ادامه دهند.

تشکر و قدردانی

از مرکز تحقیقات دانشکدهٔ زبان ها و ترجمه و شورای علمی دانشگاه ملک سعود به خاطر پشتیبانی مالی کمال تشکر و سپاس را اعلام می نمایم.

شکر و تقدیر

أتوجه بالشكر والتقدير لمركز بحوث كلية اللغات والترجمة
والمجلس العلمي بجامعة الملك سعود على دعمه المالي لهذا البحث.

پی نوشته ها

(1) نگاه کنید: کتاب دلیل الطالب (2014-2015) جامعة اليرموك، صص

17 به رابط زیر:

<https://www.yu.edu.jo/studentguide/#16>

(2) نگاه کنید: همان منبع به رابط

<https://www.yu.edu.jo/studentguide/#22/z>

همچنین نگاه کنید رابط زیر:

http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%AC%D8%A7%D9%85%D8%B9%D8%A9_%D8%A7%D9%84%D9%8A%D8%B1%D9%85%D9%88%D9%83

(3) برای کسب اطلاعات بیشتر دربارهٔ مرکز های مختلف به رابط زیر

مراجعه فرمایید:

http://www.yu.edu.jo/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&task=category&id=18&Itemid=433

(4) برای اطلاعات بیشتر نگاه کنید کتابخانه دانشگاه یرموک به رابط

<http://library.yu.edu.jo>

همچنین نگاه کنید: کتاب دلیل الطالب (2014-2015) جامعة

اليرموك، ص 168 به رابط زیر:

<https://www.yu.edu.jo/studentguide/#128/z>

(5) نگاه کنید رابط زیر: <https://www.yu.edu.jo/studentguide/#22/z>

(6) برای کسب اطلاعات بیشتر دربارهٔ برنامه های کارشناسی ارشد در

دانشگاه یرموک به رابط زیر مراجعه فرمایید:

http://graduatestudies.yu.edu.jo/index.php?option=com_content&view=article&id=250&Itemid=608

(7) برای کسب اطلاعات بیشتر دربارهٔ برنامه های دکتری در دانشگاه

یرموک به رابط زیر مراجعه فرمایید:

http://graduatestudies.yu.edu.jo/index.php?option=com_content&view=article&id=246&Itemid=594

(8) نگاه کنید: تلاش های شاعر بزرگ اردن "عرار" در قلمرو ادبیات

فارسی، بسام علی رباعه، مجله دانشکده ادبیات، دانشگاه طهران،

صص 155- 170، شماره 7، 6، 8، سال 2004م به رابط زیر:

http://jflh.ut.ac.ir/article_11787_1187.html

(9) برای اطلاعات بیشتر نگاه کنید: خیام در ادبیات معاصر اردن: با تکیه

بر آثار شاعر بزرگ اردن "عرار"، بسام علی رباعه، رساله دکتری، نسخه

خطی، دانشگاه تهران، 1383ه (2004م) ومقاله: تلاش های شاعر بزرگ

اردن "عرار" در قلمرو ادبیات فارسی.

(10) شایان ذکر است که این یادداشت ها از مصاحبه نویسنده با جناب دکتر عارف الزغول.

(11) برای اطلاعات بیشتر درباره گروه زبان های سامی و شرقی نگاه کنید رابط زیر:

http://www.yu.edu.jo/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=8&Itemid=350
(12) نگاه کنید رابط زیر:

http://www.yu.edu.jo/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=8&Itemid=350
(13) نگاه کنید رابط زیر:

http://admreg.yu.edu.jo/index.php?option=com_docman&task=catview&gid=130&Itemid=159
(14) نگاه کنید منبع پیشین.

(15) نگاه کنید همان منبع.

(16) نگاه کنید همان منبع.

(17) نگاه کنید همان منبع.